

Medicina i Catalunya, una mica d'història

Pioneres de la medicina catalana (I)

Josep Lluís Martín i Berbois,
doctor en Història Contemporània

Malgrat que en ocasions sembli que la presència de la dona en el camp de la medicina és un fet relativament modern no és així, ja que està documentat que a la Corona d'Aragó hi havia dones que realitzaven tasques sanitàries, sobretot de llevadora. Un exemple de metgessa rellevant és el de l'aragonesa Josefa de Amar, la qual va ser elegida "soci lliure" de l'Acadèmia Medico Pràctica de Barcelona, precursora de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, el 1790.

No va ser fins a les acaballes del segle XIX quan tres dones van obtenir el grau de llicenciatura de medicina a Catalunya: Maria Elena Maseras i Ribera (1853-1905), Dolors Aleu i Riera (1857-1913) i Martina Castells i Ballepí (1852-1884). Tres pioneres que havien restat oblidades però que gràcies als diversos treballs de Jacint Corbella i Edelmira Domènech (*Gimbernat*), de Judith Camps i Marta Casasús, Consuelo Flecha (*Las primeras universitarias en España*; Narcea, 1996) i Betsabé García (*Juguen Dames: L'aventura de les primeres universitàries: Helena Maseras, Dolors Aleu i Martina Castells*; Ara Llibres, 2010), han pogut sortir a la palestra de la història de la medicina catalana.

Malauradament, el fet que la dona obtingués una llicenciatura en qualsevol

disciplina era molt poc habitual, en part perquè hi havia un important sector masculí que no estava disposat a facilitar els èxits socials de les dones, ja que consideraven que aquestes encara no estaven prou capacitades per dur a terme segons quins treballs intel·lectuals o exercir el dret a vot, entre molts d'altres aspectes.

Tot i aquest pensament i conducta retrògrada, les mencionades estudiants de medicina van aconseguir el seu propòsit. Però qui eren aquestes pioneres? Maria Elena Maseras va ser la primera en finalitzar els estudis i per tant, a ser metgessa, però no en obtenir el grau de llicenciatura. Va realitzar la llicenciatura entre el 1872 i 1878 com a alumne lliure, però una disposició legal del 1875 va obligar-la a assistir a les classes. L'1 de febrer de 1879 va demanar examinar-se per poder obtenir la llicenciatura però el permís no va arribar, com veurem, fins tres anys després.

Durant aquesta espera, Maseras va iniciar els cursos de doctorat, va estudiar magisteri i va presentar-se a l'oposició de directora de l'Escola Normal Central de Madrid, que finalment no va aconseguir per motius d'amiguisme. El 1883 va començar a treballar com a mestra a Vilanova i la Geltrú i el 1890 a Maó.

Dolors Aleu, filla d'un doctor en farmàcia, va ser la primera en obtenir el grau de llicenciada, tot i que com hem esmentat Maseras havia sol·licitat abans el permís per examinar-se. Va cursar brillantment els seus estudis durant el 1874 i el 1879. També va demanar el permís per realitzar l'examen de llicenciatura, el 18 de juny de 1880, però l'autorització no va arribar fins el 4 d'abril de 1882. El 29 de juny d'aquell any es va examinar obtenint la qualificació d'excel·lent, fet que la va

convertir en la primera dona llicenciada en Medicina de tot l'Estat. Va exercir com a ginecòloga i pediatra amb un gran prestigi a tot Barcelona i va ser professora d'higiene domèstica de l'Acadèmia per a la Il·lustració de la Dona (1885). El disgust per la mort d'un dels seus dos fills sembla que va precipitar la seva pròpia.

Martina Castells, filla i néta de metges, va realitzar els seus estudis entre el 1877 i 1882. A més, tal i com veurem, va ser la primera dona en obtenir el títol de doctora. Va especialitzar-se en pediatria i va treballar a l'Hospital Militar i l'Institut Pere Mata de Reus. Va morir el 1884 víctima d'una nefritis ocorreguda durant el seu primer embaràs.

Les tres protagonistes van aconseguir la llicenciatura de medicina no sense passar un conjunt d'intencionats obstacles perquè no poguessin assolir la seva fita. Tanmateix, Castells i Aleu van prosseguir amb els seus estudis fins a obtenir el títol de doctor. Un objectiu que, com veurem en el proper text, tampoc va ser una tasca fàcil.

